

ÇORUM HASAN PAŞA KÜTÜPHANESİ'NDE BULUNAN İSLÂM TARİHİ İLE İLGİLİ YAZMALAR I

M. Mahfuz SÖYLEMEZ*

İç Anadolu-Karadeniz güzergahı üzerinde bulunan Çorum'da ilk kütüphane 1756 tarihinde Hacı Ali Mahmut Efendi tarafından kurulmuştur. 1787'de kurulan ikinci kütüphane ise Şimdiki Ulu Camii'nin hemen altındaki İstiklal İlköğretim Okulu'nun bahçesinde Süleyman Fevzi Paşa tarafından kurulmuştur. Daha sonra 1878 tarihinde Çorum müftüsü Ahmet Fevzi Efendi, günümüzde Kurtoğlu medresesi olarak bilinen Emir Ahmed mahallesindeki medresenin bir bölümünü vakıf kütüphanesi haline getirerek 3000 cilde yakın eser koydurmuştur. Sokak kapısı üzerindeki kitabesi halen Çorum Müzesi'nde bulunmakta olan bu kütüphane,¹ şehrin ilim-kültür tarihinde önemli bir yere sahip olmuştur.

1895 yılında günümüz kütüphanesine adını verecek olan Hacı Hasan Paşa, Ulu Camii'nin avlusunda müstakil bir kütüphane binası inşa ettirmiş, bir çok eser vakfetmiştir. Caminin etrafında bulunan medreselerde okuyan talebeler bu kütüphaneden istifade etmekteydiler. 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun kabulü ve medreselerin kaldırılmasıyla Süleyman Fevzi Paşa, Müftü Ahmet Fevzi Efendi ve Hacı Hasan Paşa kütüphaneleri birleştirilerek, Milli Kütüphane adıyla, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı il halk kütüphanesi haline getirilmiştir.² Günümüzde Belediye Başkanlığı olarak kullanılmakta olan bina, Milli Kütüphâne olmak amacıyla inşa edilmiştir.³ Kütüphanenin 5 Ağustos 1925

* Yrd.Doç.Dr. Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi Öğretim Üyesi

1 Çorum Müzesi'nin bahçesinde sergilenmekte olan 1309/1893 tarihli bu kitabenin üzerinde şunlar yazılmaktadır: *Oldi pek âli bin üçyüz doksanda sâlik. Bu kütüphanenin inşası ile şehri Çorum. Pederim hacı Ali Vakfetti, ettim tevsî'. Müstefid ola kamu talebe-ı irfan-ı Çorum. Nezd-i Valâ-ı İlahide kabul olsun diye. Feyziya Cümle ahâli senâ-hân-ı Çorum*

2 Mutasarrıf Ahmet Cevdet Paşa nezaretinde, Dr. Mustafa Cantekin tarafından, Hasan Paşa Kütüphanesi'nden 960, Süleyman Feyzi Paşa Kütüphanesi'nden 600, Çorum Müftülerinden Hacı Ahmet Feyzi Kütüphanesi'nden 3000 kitap bir araya getirilmiştir. Kütüphanelerin vakıfları ise Evkaf Müdürlüğüne satılmıştır. Naci Önder "Çorum Milli Kütüphanesinin Kuruluşuna bir Bakış ve Temenniler I, 5.12.1951 tarihli Yeni Çorum Gazetesi

3 Kütüphane binası; Mutasarrıf Ahmet Cevdet Paşa, eşraftan Tevfikzâde Nuri, Evkaf Müdürü Salim, Gökçeşmezâde Mahmud Ağa, Kamil Hoca, belediye başkanı Ökçeşâde

tarihindeki resmi küşadına zamanın Dahiliye Nazırı Cemil Bey de bulunmuştur. Kütüphanenin alt katında inşa edilmiş olan dükkanlar, bu müesseseye gelir sağlaması amacıyla esnafa kiraya verilmiştir.⁴

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren bu bina bir kültür sitesi olarak kullanılmıştır. Nitekim 1927 tarihinde burada Kütüphane, Müze (Meârif Müzesi), Türk Ocağı ve Öğretmenler Birliği (Mualimler Birliği) bulunmaktaydı.⁵ Büyük bir konferans salonuna da sahip olan Kütüphanenin, bu salonunda zaman zaman konferanslar⁶ veya konserler⁷ de verilmekteydi.

1942 tarihine kadar şimdiki Belediye Başkanlığı binasında Çorumluya hizmet eden kütüphane 1942-1943 tarihlerinde şimdiki Emniyet Müdürlüğü'nün yerinde bulunan İnkılap İlkokulunun bir odasına taşınmıştır. Çorum aydınlarının girişimleri sonucunda 1944 tarihinde kendi binasının alt katına yeniden dönmüştür. 9 Ocak 1952 tarihli Yeni Çorum Gazetesin'deki Naci Önder'in yazısından kütüphanenin bu dönemde içler acısı bir durumda bulunduğu, bir okuma salonuna dahi sahip olmadığı anlaşılmaktadır.⁸ 1958 tarihinde Adliye sarayının inşasıyla Cumhuriyet savcılığından boşalan iki oda kütüphaneye dönüştürülerek buraya Arap harfli yazmalar ve matbu eserler konmuştur. 1956 yılında *Çorum Genel Kütüphane Yapma Derneği* kurulmuş, bu derneğin çalışmaları sonucunda Çorum Kütüphanesi inşa edilmiş ve 1963 tarihinde hizmete açılmıştır. Daha sonraki bir dönemde de buraya Hasan Paşa'nın adı verilmiştir.⁹

Hasan Efendi ve meclis idâre azası İstanbulluzâde Sadık Efendi'den oluşan "**Çorum Milli Kütüphane İnşaati Heyeti**" tarafından yaptırılmıştır. Kütüphane büyük ölçüde halkın katkıları ile tamamlanabilmiştir: binanın sarı taşları, köylülerce parasız taşınmış, hatta ustaları bile çoğu zaman ücret almadan çalışmışlardır. Konu ile ilgili geniş bilgi için bkz. Naci Önder, aynı makale

- 4 Bkz. 16 Haziran 1927 tarihli *Fikret Gazetesi*'ndeki "Çorum Nasıl Bir Şehirdir" başlıklı yazıya [Bu yazı tarafımızdan günümüzde kullanılmayan kimi ifadeleri sadeleştirilerek 21/11/2000 tarihinde başlayan ve 24/11/2000 tarihinde biten bir yazı dizisi şeklinde "1927'nin Çorum'u" başlığı ile *Çorum Hakimiyet Gazetesi* 'nde neşredilmiştir.]
- 5 Bkz. 16 Haziran 1927 tarihli *Fikret Gazetesi*ne, Çorum Hasan Paşa Kütüphanesi, 12769 kayıtlı bulunan *Fikret Gazetesi* arşivi,
- 6 Türk Ocağı kurulduktan sonra her hafta Perşembe günleri düzenli olarak bu salonda konferanslar verilmekteydi. Örnek olarak bkz. 3 Mart 1927 tarihli *Fikret Gazetesi*
- 7 14 Temmuz 1927 tarihli *Fikret Gazetesi*'ndeki bir haberde Ankara'dan gelen Maarif Emini İshak Refet Bey şerefine, Mualimler Birliği tarafından, Milli Kütüphane salonunda Kemanî Zeki, Udî Muallim Âsîf ve Sa'dî beylere bir konser verdirilmiştir.
- 8 Naci Önder yukarıda zikrettiğimiz yazısında özetle; kütüphanenin içler acısı bir durumda olduğunu, bir okuma salonunun dahi bulunmadığını, talebelerin buradan istifade edemediklerini, kütüphaneden uzaklaştırılan gençlerin kahvehanelere mahkum edildiklerin söyledikten sonra yetkililere çağrıda bulunarak kütüphanenin şartlarının iyileştirilmesini istemektedir.
- 9 Bu bilgiler 5.12.1951 tarihli Yeni Çorum gazetesinde Naci Önder tarafından yazılan

Osmanlılar döneminde vilayet merkezi olmayan Çorum'da büyük medreselerin bulunmadığı, dolayısıyla değerli eserlere sahip büyük kütüphanelerin de bulunamayacağı düşünüldüğünden, Çorum kütüphanesi, araştırmacıların yeteri kadar ilgisini görmemiştir. Oysaki bu gün Hasan Paşa Kütüphanesi'nde -kayıtlarda zikredilmeyen risaleleri de dikkate alacak olursak-4000'in üzerinde yazma bulunmaktadır ki bu rakam, büyük yazma koleksiyonlarına sahip olmakla ünlenen bir çok kütüphanedeki rakamın üzerindedir. Çorum kenti için büyük bir hazine değerinde olan bu yazmaların içerisinde, başta Çorum Şer'iyye Sicilleri (kayıt no:1754,1755), Çorum ile ilgili vakıf vs. fermanların toplandığı defterler (kayıt no:24104, 24105, 24106) olmak üzere, bu yörenin tarihini ilgilendiren bir çok eser olduğu gibi İslamî alanların hemen hemen her sahası, başta astronomi, cebir ve matematik olmak üzere pozitif bilimlerin bir çok dalıyla ilgili eser bulunmaktadır ki içlerinde oldukça eski nüshaların yanı sıra müellif nüshaları da mevcuttur.¹⁰

Bu eserlerin tamamını tanıtmaya imkanına sahip olmadığımızdan sadece İslam Tarihi ile ilgili ciltli bazı eserleri ilim adamlarının dikkatine sunmaya çalışacağız. Kütüphanede mücellled olmayan bir çok risale de bulunmaktadır. Çoğu Osmanlının özellikle son döneminde yazılmış olan bu risaleleri müstakil bir çalışma olarak yayımlamayı düşünüyoruz.

1. *Kitâbu'l-Lübâb fi Ma'rifeti'l-Ensâb.*

Kayıt no: 1185

İzzuddin Ebû'l-Hasan

Ali b. Muhammed b. el-

Esir

(630/1232)¹¹

İbnu'l-Esîr'in Hasan Paşa Kütüphanesi'nde bulunan *Kitâbu'l-Lübâb fi*

“Çorum Milli Kütüphanesinin Kuruluşuna bir Bakış ve Temenniler I.” başlıklı yazıdan özetlenmiştir. 1952'den sonraki bilgiler ise Mahmut Selim Gürsel tarafından hazırlanan *Çorum 1997* adlı eserin 125-131 sayfalarından özetlenerek alınmıştır.

- 10 Bir örnek olması açısından Kasım b. Sellâm (ö: 224/833) 'ın *Ğaribu'l-Hadis* adlı eserini zikredebiliriz. *Karton cilt, 174 varak 27x17 (26x14) cm. ebadındaki her sayfada Küfi nesih hattı ile yazılmış 32 satır bulunan bu eser, iki cilt olup iki cildi bir arada bulunmaktadır.* Hasan Paşa Kütüphanesi'nde 248 numarada kayıtlı bulunan nüsha hicri 319 tarihinde istinsah edilmiştir ki büyük bir ihtimalle de eserin neşrinde dayanan nüshalardan daha da eskidir. Bir başka eser olan Şemsuddin Mahmud b. Abdurrahman el-İsfahanî (ö:749), *Şerhu Muhtasar el-Münteha*, adlı eserin 731 tarihinde talebelerinden birinin hocasının ağzından yazdığı nüsha burada 2354 numarada kayıtlı bulunmaktadır.
- 11 İbnu'l-Esîr, 555/1160 tarihinde Cizre'de doğdu, daha sonra Musul'a yerleşti. Burada başladığı tahsil hayatını Bağdat'ta tamamladı. Bir süre Halep ve Şam'da ikamet ettikten sonra, Musul'a geri döndü ve burada 630/1232 tarihinde vefat etti. 578/1182 tarihinden itibaren tarih ile ilgilenmeye başlayan İbnu'l-Esîr bu alanda *Tarihu'l-Bâhir fi'l-Devleti'l-Atabekiyye, el-Kamil fi't-Tarih, Üsdülgâbe fi Ma'rifeti's-Sahâbe* adlı eserleri ile *Kitâbu'l-Lübâb fi Ma'rifeti'l-Ensâb* adlı çalışmaları yaptı. Bkz. GÜNALTAY, 151-153; ŞEŞEN, 137-139

Ma'rifeti'l-Ensâb adlı çalışması, Ebû Sa'd Abdulkerim b. Muhammed es-Sem'anî (506/113)'nin *Kitâbu'l-Ensâb*'ının muhtasarıdır.

Üç cildi bir arada bulunan Hasan Paşa Kütüphanesi'ndeki mahtutanın istinsah tarihi, hicri 633'tür. Bu nüsha yazarının ölümünden sadece üç yıl sonra yazılmış olup, *Ma'rifetu Lübbâb'ın* bilinen en eski nüshalarından biri durumundadır.¹²

Ortası beydi şemseli, şirazeli, miklebli, koyu kahverengi meşin bir cilt içerisinde 656 varak 24x16 (19x12) cm. ebadında sarı bir kağıt, her sayfada harekesiz Küfî nesih ile yazılmış 23 satır bulunmaktadır. Başlıklar, koyu siyah mürekkep ile kalın yazılmış, sayfa kenarına yazarı tarafından notlar düşülmüştür. Cildi oldukça yıpranmış, cildin mikleb bulunan tarafı kopmuştur. Eski bir tarihte tamir görmüş olan cildi, orijinaline yakın renkte bir deri ile onarılmıştır.

Unvan kaydı:

الجزء الاول من اللباب في معرفة الانساب تأليف
الامام العلامة عز الدين ابي الحسن علي بن محمد
بن عبدالكريم تغمده الله برحمته امين

Baş. sat:

بسم الله الرحمن الرحيم صلى الله على سيدنا محمد
واله وسلم تسليما الحمد لله الذي احسن كل شيء
خلقه وبدأ خلق الانسان من طين

Bitiş sat:

والله سبحانه وتعالى المسؤول في ان يجعل ذلك خالصا لوجهه
وانا اسأل كل واقف على كتابي هذا ان يسأل الله تعالى
المغفرة لوالدي وأن تغمده اسائتي بعفوه ورحمته

İstinsah Kaydı:

كمل الجزء الثالث من كتاب الانساب والحمد لله حمدا كثيرا كما هو اهله وصلواته على محمد
خاتم النبيين وعلى اله وسلم وكان فراغ منه في الثالث والعشرين من جمادى الاولى عام ثلاث و
ثلاثين و ستمائة

2. Tabakatu's-Şafiiyye¹³

Cemaluddin

12 Beyrut'ta neşredilen *Kitabu'l-Lübbâb'ın* dayandığı yazmanın tarihi hicri 718 olup Hasan Paşa Kütüphanesi'ndeki bu yazmadan yaklaşık olarak doksan yıl sonradır.

13 Eserin Çorum'daki müellif nüshasından kimsenin haberi bulunmamaktadır. Eseri tahkik ederek neşreden Abdullah el-Cuburî el-Bağdadî, söz konusu eserin Zahirîye Kütüphanesi'nde 56 numarada kayıtlı 792 tarihli, Basra Kütüphanesi'nde 188 numarada kayıtlı 862 tarihli, Teymurîye'de 481 numarada kayıtlı 798 tarihli, Köprülü Kütüphanesi'nde 1114 numarada kayıtlı 771 tarihli nüshaları bulunduğunu söylemektedir. Yine muhakkik bu eserin 769 tarihli olan müellif nüshasının III. Ahmed Kütüphanesi'nde olduğunu, bu nüshadan alınan iki mikrofilmin bulunduğunu bu mikrofilmlerden birinin Ma'hedu'l-Mahtutat'da, diğerinin ise Bağdat'taki Evkâfu'l-Amme Kütüphanesi'nde bulunduğunu belirtmektedir. Bkz. *Tabakatu's-Şafiiyye*, (Riyad 1981), 29-30

Abdurrahim b.

Kayıt no: 1164

Hasan el-İsnevî

(ö.772),¹⁴

Hasan Paşa Kütüphanesi'nde bulunan yazma büyük bir ihtimalle müellif nüshası olup yazarı tarafından 11 Şevval 769 tarihinde bitirilmiştir. Eser bir tabakat kitabıdır.

Kitabın cildi son derece orijinaldir. Ortası Selçukî yuvarlak şemseli, miklebli, zencirekli, şirazeli koyu kahverengi cilt, Cildin sağ kanadının sol alt tarafında, Ömer ismi bulunmaktadır ki büyük bir ihtimalle bu isim, ciltçiye aittir. Miklebi de işlemelidir. Miklebin orta yerinde yuvarlak bir daire bulunmaktadır. Dairenin tepesine yakın bir yerinde içeride bir başka daire daha mevcuttur. İkinci dairenin alt kısmında, beş tane çizgi bulunmaktadır. Bu çizgilerin sağ ve sol taraflarında yazılar vardır. Ancak bu yazılar okunamaz durumdadır. Cildin arkası tamir görmüştür. Cildin üzeri altın işlemelidir. Eser 167 varak 334 sayfa olup, her sayfasında 21 satır bulunmaktadır. Sayfalar, 26.5x18(19x12) ebadındadır. Sarı renkte bir kağıt kullanılmıştır. Harekesiz nesih yazısı ile yazılmış -Şair fakihlerin şiirlerinden yapılan alıntılar ise harekelidir- olan sayfaların kenarında, kırmızı kalem ile metinde biyografileri sunulan şahısların isimleri kaydedilmiştir. Siyah mürekkep canlı dururken, bazı sayfalardaki kırmızı mürekkep solmuştur.

Unvan kaydı:

کتاب طبقات للاسنوي رحمه الله

Baş. sat:

بسم الله الرحمن الرحيم صل على سيدنا محمد وعلى

وصحبه وسلم

الحمد لله مميت الاحياء ومحبي الاموات ومعيد الخلايف من اللحوم المتمزقة العظام الرقاب

Bitiş ve istinsah kaydı

قال المؤلف رحمه الله تعالى ورضي عنه وارضاه وجعل الجنة مأواه وافق الفراغ من

تحريره في اليوم الحادي العشرين من شوال سنة تسع وستين وسبع مائة احسن الله تعالى خاتمتها

وكان ابتداء جمعة قبيل سنة خمسين وصلى الله على سيدنا محمد وعلى اله وصحبه وسلم. وعقبها

الحمد لله رب العالمين وحسبنا الله ونعم الوكيل. تسليما منيرا

3. el-Muhtasar fi Tarihi'l-Beşer, Ebû'l-Fidâ, İmaduddin

14 Abdurrahman b. Hasan b. Ali b. Ömer b. Ali b. İbrahim el-Emevî el-Kureşî el-İsnevî; İlim ile iştiğal eden bir hanedandan gelmektedir. Hicri 704 tarihinde Mısır'da bulunan İsnâ'da doğdu. 721 tarihinde Kahire'ye yerleşti. Başta Akbeğâviyye, el-Fâdiliyye, el-Fârisiyye, en-Nâsiriyye ve el-Mansuriyye olmak üzere bir çok medresede fıkıh ve hadis dersleri aldı. Hayatını çok sevdiği bu şehirde geçirdi ve 772 tarihinde burada vefat etti.

Kayıt no: 1178

İsmail b. Ali (ö.732/1331)¹⁵

Ebû'l-Fida'nın, Hasan Paşa Kütüphanesi'nde, *el-Muhtasar fî Tarihi'l-Beşer*¹⁶ adlı eserinin birinci cildi bulunmaktadır.¹⁷ 793 tarihinde istinsah edilmiş olan bu yazma, eserin bilinen en eski nüshalarından biri olup, müellifin vefatından sadece altmış yıl sonra yazılmıştır.

Miklebli, hafıfıpranmış kahve renkli meşin bir cilt içerisinde 283 varak, 25x18 cm. ebadında kağıdı sararmış, her sayfada gayet düzgün harekeli, okunaklı bir Kûfî nesih ile yazılmış 21 satır yer almaktadır. Bab başlıkları ve hicri yıllar kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Sayfaların kenarlarına müstensihî tarafından notlar (haşiyeler) düşülmüştür. Eserin bazı yerleri su almıştır. Bu yerlerdeki yazıların mürekkebi hafif dağılmış olmasına rağmen, yazı hâlâ okunabilmektedir.

Eserin baş tarafında birkaç temellük kaydı, son tarafında ise eseri okuyanlar tarafından düşülmüş mütalaa kayıtları bulunmaktadır.

Ünvan kaydı: 1/a

الجزء الأول من المختصر في تاريخ البشر للملك المؤيد عماد الدين اسماعيل صاحب حماة رحمه الله

Baş. sat: 1/b

الحمد لله الذي حلم على الأعماد بالآجال وتفرد بالعظمة والبقاء والجلال

Bitiş sat:

وكلب إليه قبایل كثيرة منها كلب و بلي وجهينة. والقضاعي منسوب إلى القضاة وهو من جمهر وعذرة وقيل فضاة هو ابن معد بن عدنان

15 Aslen Hamalı olan Ebu'l-Fidâ ailesi, Moğolların zulmünden kaçıp Şam'a yerleşti, Ebû'l-Fida burada 672/1273'de doğdu. Küçük yaştan itibaren bir asker olarak yetişti. Henüz 12 yaşında iken Hristiyanların elinde bulunan Markab, Akka, Rum-Kale ile Hums'un fethine katıldı. Eserlerinde bu fetihlerle ilgili verdiği bilgiler gayet önemlidir. Daha sonra Mısır Sultan'ı Baybars'ın ordusunda komutan olarak görev yapan Ebu'l-Fidâ, İlhanlılara karşı yapılan Malatya seferine iştirak etti. 712 yılında yeniden kurulan Hama emirliğinin başına geçti. 720 tarihinde Mısır'a döndüğünde Memluk Sultanı tarafından Melik el-Mueyyed ünvanı ile taltif edildi. 732 yılında vefat edince Hama emirliğine oğlu Efdal Muhammed getirildi. Geniş bilgi için bkz. Şemsettin GÜNALTAŞ, *İslam Tarihinin Kaynakları -Tarih ve Müverrihler-*, (Ankara 1991) 204-210; C. Snouck HURGRONJE, "Ebu'l-Fidâ", *İ.A.* (İstanbul 1993), 78

16 Ebû'l-Fida'nın bu eseri Avrupa'da en erken tanınan İslam tarihlerinden biri olarak bilinmektedir. 1722-1723 yıllarında J.Gagnier tarafından Oxford'da basılmıştır. Bilahare Latince'ye de tercüme edilmiştir. Bu eser daha sonra müteadit defalar Arap aleminde de basılmıştır. Arap alemindeki ilk baskısı 1869'da Mısır'da, daha sonra 1961 yılında tahkik edilerek Beyrut'ta basılmıştır. Ancak eserin, Çorum Kütüphanesi'nde bulunan mahtutası bu baskılarda dayanan mahtutaların bir çoğundan daha eskidir.

17 Ebû'l-Fida'nın eserinin özellikleri ile ilgili geniş bilgi için bkz. Ramazan ŞEŞEN, *Müslümanlarda Tarih Coğrafya Yazıcılığı*, (İstanbul 1998), 178-180

İstinsah Kaydı: 283/b

تم الجزء الأول من المختصر في تاريخ البشر حسبنا الله ونعم الوكيل انها منه نسخة معلقا الفقير إلى
792رحمة ربه محمد بن ابراهيم البستكي

4. Ravdatu'l-Ahbâb fî Siyeri'ş-Şerif, Deştegi Şirazî, Cemaluddin
Kayıt No: 1182-1183 Ataullah b Fadlullah (ö.930/1523),¹⁸

Deştegi'nin Hasan Paşa Kütüphanesi'nde bulunan *Revdatu 'l-Ahbâb* adlı eseri iki ciltten oluşmaktadır. Eserin ilk cildi bir siyer, ikinci cildi ise tabakat kitabı şeklindedir.

Birinci cilt: Miklebli, şirazeli, ortası beydî şemseli, zencirekli, üzeri yeşil renkli ipek ile kaplanan yıpranmış kahve renkli meşin bir cilt içerisinde 630 varak, 24x16 (15x9) cm ebatında sarı renkte bir kağıt, her sayfada gayet düzgün harekesiz bir ta'lik ile yazılmış 24 satır, zaman zaman kenara kaydedilmiş olan bab başlıkları kırmızı, diğer kısımları siyah mürekkep ile yazılmıştır. Eserin yarısına kadar olan metin yaldızlı bir çerçeve içine alınmıştır. Sonrasında çerçeve bulunmamaktadır.

Revdatu 'l-Ahbâb'ın bu cildi Maksud el-Herevî tarafından h. 949 yılının Cemadiye'l- ahir ayının sonunda rikka hattıyla istinsah edilmiştir.

İkinci cilt: Miklebli, zencireksiz, zencireğin yerine tezhipli bir çizgi bulunan oldukça yıpranmış kahve renkli meşin bir cilt içerisinde 226 varak 24.5 x17 (17.5x10) ebadında sarı renkte bir kağıt, her sayfada harekesiz bir nesih ile yazılmış 23 satır bulunmaktadır. Bab başlıklarında kırmızı, diğer kısımlarda siyah mürekkep kullanılmıştır. Bu cildin muhafazası bulunmaktadır. Miklebli olan muhafazanın üzerinde eserin adı kayıtlıdır.

Kitabın bu cildinin müstensihî ve istinsah tarihi belli değildir.

Unvan kaydı:

کتاب روضة الاحباب

Birinci cilt baş. sat:

الحمد لله من علي المؤمنين اذ بعث فيهم رسولا منهم يتلو عليهم آياته

Birinci cilt bitiş sat:

ولجميع امة محمد صلى الله عليه وسلم وصلى بجلالك على اشرف الخلق محمد خاتم النبيين
وامام المرسلين

İstinsah kaydı:

18 Sultan Hüseyin dönemi Herat'ının tanınmış fakihlerinden biri olan Deştegi, Emir Ali Şirnevâî'nin emriyle Herat Sultaniyye Medresesi'nde müderislik yaptı. Aynı zamanda Herat Mescidu'l-Camii'nde de vaizlik yapmaktaydı. Yazarın Hasan Paşa Kütüphanesi'nde bulunan *Ravdatu 'l-Ahbâb* adlı eserinin dili Farsça'dır. Müellifi tarafından hicri 11 Zilhicce 889 tarihinde Herat'ta bitirilmiştir. Bkz. Ahmed MÜNZEVÎ, *Fihristvâre-i Kitapha-i Farsî*, (Tahran 1374 Şemsî.) III, 1655

وقد شرف بكتابة نصفه الآخر المقصود الهروي وقد تمت في يوم الأحد الأول من جمادي
الآخر سنة سبع وأربعين وتسعمائة غفر له ولجميع المومنين والمومنات

İkinci cilt baş. sat:

لك الحمد يا مسبب الاسباب ولك الشكر يا مفتاح الابواب على التوفيق للشروع تأليف دفتر الثاني من
كتاب روضة الاحباب في سير النبي

İkinci cilt bitiş sat:

فلبئس هدي الصالحين

İkinci ciltte istinsah kaydı bulunmamaktadır.

5. el-Fethu'l-Vehbî ala Tarih Ebî Nasr el-Utbî,¹⁹ Ahmed b. Ali b.
Ömer el-

Kayıt no:1125

Adevî,

Daha çok el-Meninî şerhi olarak tanınmakta olan bu eser, Gazneli Sebuktekin ve oğlu Sultan Mahmud dönemlerini inceleyen Ebû Nasr el-Utbî (350/961)'nin *Kitabu'l-Yeminî* adlı çalışmasının şerhidir. Fethu'l-Vehbî'nin müstensihinin Menînî'nin torunu Ahmed b. Ahmed el-Umerî olması Çorum'daki bu yazmayı önemli kılmaktadır. Mahtutanın İstinsah tarihi Hicrî 1190'dır.

Miklebli, şirazeli, ortası siyah, kenarları ve miklebi kırmızı, zencireğinin yerine yaldızlı iki çizgi çekilmiş, meşin bir cilt içerisinde 347 varak, 17.5x31 (9.5x22) cm. ebadında beyaz bir kağıt kullanılan her sayfada düzgün bir nesih ile yazılmış 25 satır bulunmaktadır. Kitabın ilk iki sayfası geniş, yaldızlı bir cetvelli çerçeve içine alınmış olup ilk sayfanın yarısı tezhiplidir. Metin kırmızı mürekkep ile çizilen bir çerçeve içine alınmıştır.

Ünvan kaydı: el-Fethu'l-Vehbî ala Tarih Ebî Nasr el-Utbî li'l-Allâme eş-Şeyh Ahmedb. Ali Ömer el-Osmanî el-Adevî el-Meminî

Başlangıç sat:

حمد المن احسن كل شيء خلقا وتصويرا وخص نوع الانسان بالبيان
رحمه منه وتديبرا

Bitiş sat:

في سلك سلسلة الشهور والاعلام وتضطرت مفارق الكتب عند انتهاء
الكلام مسكة الختام وكان الكمال تحريره الاربعة خلون من ذي القعدة
الحرام سنة سبع واربعين ومائة وألف

İstinsah Kaydı:

19 *Feth el-Vehbî*, Mısır Hidivi Mehmed Tefik Paşa zamanında Kahire'de kurulan ilmi cemiyetin yardımıyla, asıl metin ile birlikte, iki cilt halinde basılmıştır. Bkz. GÜNALTAŞ, 124

في صبيحة النهار الاربعة ثامن وعشر من ذي
الحجة سنة الف ومائة وتسعين على يد العبد الفقير
محمد بن احمد العمري غفر لهما

6. *el-İsâbe fî Temyizi's-Sahâbe.*
(ö.852/1449),²⁰

İbn Hacer el-Askalanî

Kayıt no: 118, 1129

İbn Hacer'in Çorum Hasan Paşa Kütüphanesi'nde bulunan *el-İsâbe fî Temyizi's-Sahâbe* adlı eserinin yazma nüshası, iki ciltten oluşmaktadır.

Miklebli, şirazeli, ortası beydi şemseli, zencirekli, zencireklerin hemen altında küçük şemseler bulunan -aynı şemseler miklebin üzerinde de mevcuttur- gayet temiz, kahve renkli meşin, muhafazalı muhafazanın biri oldukça yıpranmış bir cilt içinde, birinci cildi 524 varak, 30x20 (22x13) cm. ebadında, ikinci cilt, 583 varak, 30x20 (22x13) cm. ebadında, saykallı abadî kağıt, her sayfada gayet düzgün harekesiz bir nesih ile yazılmış 33 satır bulunmaktadır. Bab başlıkları ve isimler kırmızı mürekkep ile, ana başlıklar ise büyük siyah harfler ile yazılmıştır. Metin, ikisi ince kırmızı, biri kalın mavi olmak üzere üç cetvellidir. Her iki cildin yazı türü de nesih olup, aynı hattat tarafından yazılmışlardır. Eserin istinsah kaydı bulunmamaktadır.

Ünvan kaydı:

الجلد الاول من كتاب الاصابة في اسماء الصحابة تاليف فريد
العصر ونادر الدهر امير المؤمنين في الحديث خاتمة الحفاظ
ابن حجر العسقلاني الشافعي

Birinci cilt baş. sat:

الحمد لله الذي احمى كل شيء عددا ورفع بعض خلقه على بعض فكانوا قنادا

Birinci cilt bitiş sat:

وقال ابو عمر لم يذكره موسى بن
عقبة في البدرين

- 20 İbn Hacer, Ahmed b. Ali el-Askalanî, 773/1361 yılında Kahire'de doğdu. Küçük yaşta öksüz kaldı ve babasının tüccar bir dostu tarafından büyütüldü. Mısır ve Mekke'de döneminin ünlü hocalarında okudu. 803/1400 yılında eğitimini tamamlayarak doğduğu kent olan Kahire'ye döndü. Burada ilmi çalışmalarını sürdürdü ve Mansuriyye, Cemaliyye, Salahiyye, Baybarsiyye, Şeyhuniyye ve Müeddiyye Medreselerinde hadis, fıkıh ve tefsir dersleri verdi, Daru'l-Adl'de müftülük yaptı. 852/1449 tarihinde Kahire'de vefat etti. Bir çok eser kaleme alan İbn Hacer'in en ünlü eserleri; *el-İsâbe fî Temyizi's-Sahabe*, *Tehzibu't-Tehzib*, *Lisânu'l-Mizân*, *el-İnbau'l-Ğumr bi Ebnai'el-Umr*, *Raf' el-İsr an Kudâti Mısır*, *Tabsîru'l-Müntehib bi Tahriri'l-Müstehib*'dir. İbn Hacer el-Askalanî'nin hayatı ile ilgili geniş bilgi için bkz. Adnan Derviş, İbn Hacer el-Askalanî'nin *Zeylu'd-Durer el-Kâmin*, (Kahire 1992)adlı eserine yazdığı giriş 5-41; ŞEŞEN, 213-216

İkinci cilt baş. sat:

عمرو بن العاص بن وائل بن هاشم بن سعيد

İkinci cilt bitiş sat:

آخر كتاب النساء من الاصابة وبالنسخة المنقول

7. Levâkiu'l-Envâr fî Tabakati'l-Ahyâr,²¹ Abdulvahhab eş-Şa'ranî,²²

Kayıt No: 1177
(ö.973/1565)

Abdulvahhab eş-Şa'ranî'nin bu eseri tasavvufun sistemleştiği, tabir caiz ise altın çağını yaşadığı, hicri II ve III. asır mutasavvıflarının biyografilerini konu edinmektedir.

Miklebli, şirazeli, ortası kahve renkli beydi şemseli, zencirekli oldukça yıpranmış siyah meşin bir cilt içerisinde 313 varak, 17x26 (18x11) cm. ebadında sarı renkte bir kağıt, her sayfada bir kısmı harekeli bir nesih ile yazılmış 23 satır bulunmaktadır. Bab başlıkları ve konu edilen şahıslar kırmızı mürekkep ile yazılmış, diğer kısımların mürekkebi soluk siyah olup, metnin kimi yerlerinde yazılar birbirine karışmıştır. Cildi oldukça yıpranmış, miklebi düşmüştür. Birkaç kez tamirden geçirilmiştir. İlk tamirde deri ile onarılmış iken, daha sonra bez ile onarılmıştır. Eser dağılmak üzeredir.

Unvan kaydı:

كتاب الواقع النوار في طبقات الاخيار للشيخ الامام الحبر الهمام العارف بالله تعالى والدال عليه سيدي ابو المواهب عبدالوهاب الشعراني الانصاري طاب ثراه ونعم الله به الحمد لله الذي خلع على اوليائه خلع انعامه فهم بذلك له حامدون

Bitiş sat:

ابي اسحاق السراجي، والاماماشتهر بالعبادة والورع والزهد الغزالي، والامام الرافعي، والامام النووي فاكثبنا اشرفهم بذلك رضي الله تعالى عنهم اجمعين

İstinsah Kaydı:

الفراغ ايضا من نسخ هذه النسخة المباركة في يوم الاربعاء المبارك الثاني من شهر محرم الحرام من شهور سنة ستين

21 Şa'ranî'nin bu eseri basılmıştır.

22 Abdulvahhâb b. Ahmed, meşhur bir sufi olup hicri 897'de doğmuştur. Gençliğinin ilk yıllarından itibaren Kahire'de yaşamış ve hicri 973'de burada vefat etmiştir. Hayatını dokumacılıkla kazanmakta olan Şa'ranî, aynı zamanda bir tarikat şeyhi idi. Kendi adını taşıyan bir tarikatı bulunmaktaydı. Şa'ranî'nin *Tabakat*'ı dışında da eserleri bulunmaktadır. Şa'ranî'nin hayatı ve eserleri ile ilgili geniş bilgi için bkz. J. SCHACHK, "Şa'ranî" *İA*, (Ankara 1993), XI, 344-345; Maustafa AŞKAR,

بعد الالف من الهجرة النبوية

8. Kelâidu'l-İkyân fî Mehâsini'l-A'yân,

Ebû'n-

Nasr el-Feth b.

Kayıt no: 1176

İsa b. Hakân

(ö.529/1134),²³

Ebû Nasr'ın bu eseri, bir biyografi çalışmasıdır. Yazar bu kitabında yaşadığı dönemde veya kendisinden kısa bir süre önce Endülüs ve Kuzey Afrika'da yaşamış olan ünlü devlet adamlarının hayat hikayelerini işlemektedir.

Miklebli, şirazeli, koyu kahve renkli, üzeri ebrulu meşin bir cilt içerisinde 254 varak, 19x14 (15x9) cm. ebadında sarı bir kağıt her sayfada harekeli bir nesih ile yazılmış 22 satır, fasıla ve söz başlıkları kırmızı mürekkep ile yazılmış, diğer kısımları siyahtır. Üzerine ebrulu kağıt yapıştırılmış olan bir muhafazası bulunmaktadır.

Nasirî hanedanının hacıplerinden Ahmed tarafından istinsah edilmiş olan Kelâidu'l-İkyân'ın istinsah tarihi, 16 Muharrem 693'dür.

Ünvan kaydı:

قلايد العقيان ومحاسن الاعيان تاليف الوزير الكاتب ابي نصر الفتح بن خاكان

Baş. sat:

الحمد لله الذي راض لنا البيان حتى انقاد. قال ابو نصر الفتح بن محمد القيسي رحمه الله

Bitiş sat:

ثم قضى له رفضني بانظاره وما امضى من
اباحته ما كان رهين انظاره ويمهل الكافر حكمة
...منه وعلمنا وانما نملي لهم ليزدادوا

İstinsah Kaydı:

كمل الكتاب بحمد الله وحسن عونه وكان الفراغ منه في السادس عشر من شهر المحرم المبارك سنة

ثلاث وتسعين وستمائة على يد العبد الفقير احمد بن الذرمشي امير حاجب العزيزي الناصري

9. Hulâsatu'l-Eser fî A'yâni'l-Karni'l-Hadi Aşer.

Muhammed b. Emin b.

Kayıt no: 1140

Fadlullah el-

Muhibbî

23 Hayatı hakkında fazla bilgi bulunmayan Ebû'n-Nasr Feth b. Muhammed b. Ubeydullah b. Hakan el-Kaysi, Endülüs'te, Granada yakınlarında bir köyde, doğdu, Ebû Yusuf b. Taşfin b. Ali'nin katipliğini yaptı. 529/1134 tarihinde Yusuf b. Taşfin'in emriyle Merakeş'te öldürüldü. Bkz. İBN HALLİKAN, *Vefayatu'l-A'yan*, thk. İhsan Abbas, (Beyrut?), IV, 23-24, ŞEŞEN, 112

(1111/1699),²⁴

Hulâsatu'l-Eser, Muhibbî'nin en önemli eserlerinden biridir. Alfabetik olan bu çalışmada, içinde Osmanlı Hakanlarının da yer aldığı, binden fazla kişinin biyografisi ele alınmıştır.

Miklebli, ortası beydi şemseli, şirazeli, zencireğin yerine yaldızlı iki çizgi bulunmaktadır. Söz konusu çizgilerin yaldızları solmuştur. Koyu kahve renkli meşin bir cilt içerisinde 383 varak, 27x17 (22.5x12) cm. ebadında bir kağıt, her sayfada harekesiz bir nesih ile yazılmış 43 satır bulunmaktadır. Bab başlıkları ve isimler kırmızı mürekkep ile yazılmış, metin içerisindeki isimler kırmızı kalem ile kenarlara da işlenmiş, diğer kısımlarında siyah mürekkep kullanılmıştır. Metin, kalın yaldızlı bir çerçeve içine alınmıştır. Eserin 10. Varağında yani; içindekilerden sonraki 10/b sayfasında tezhip bulunmaktadır. Eserin girişinde 9 varak, 17 sayfa içindekilere ayrılmıştır. İçindekiler kısmında isimler siyah, sayfa numaraları ise kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Eserin, üzerine ebrulu kağıt yapıştırılmış olan bir muhafazası vardır.

Unvan kaydı:

خلاصة الاثر في اعيان
القرن الحادي عشر لمحبي

Baş. sat:

يا من احصى بلطفه الخلايق عددا
وجعلهم بمشيئته طرايق قدرا

Bitiş sat:

وانه كان من خيار اهالي بيت المقدس وكانت
وفاته في سية اربعة وسبعين بعد الالف رحمه الله
تعالى وسامحه والمسلمين اجمعين امين

İstinsah Kaydı:

ثالث شهر ... تم الكتاب المبارك بمن الله سبحانه وعونه ولطفه في نهار الثلاثاء
رمضان المعظم من شهر سنة اثنتين وثلاثين والالف احسن الله ختامها على يد العبد
الضعيف افقر الوری و خادم تعالى الفقير الحاد محمد حافظ الخلوتي القادري ابن
علي بن حسين بن علي بن يونس بن عبد الرحمن

10. Uyûnu'l-Eser fi'l-Meğazi ve's-Şemâil ve's-Siyer²⁵

İbn

24 1061/1651 yılında Şam'da doğan Muhammed b. Emin b. Fadlullah el-Muhibbî, 1077 yılında babası ile beraber Beyrut'a gitmiş, Şam kadısı Vişne-zâde İzzet Mehmet Efendi'nin aracılığıyla tahsilini tamamlamak üzere Bursa'ya gelmiştir. Burada bir süre kaldıktan sonra memleketine geri dönmüş, tahsilini orada tamamlamıştır. Mekke ve Kahire kadı naipliğinin yanı sıra Şam'da Eminiyeye medresesinde müderrislik de yapmış olan Muhibbî 1111/1699 tarihinde Şam'da vefat etmiştir. Bkz. ŞEŞEN, 353

25 *Uyûnu'l-Eseri* 1996 yılında Muhammed el-Hatavi ve arkadaşları tarafından tahkik edilerek Medine'de basıldı. Bu tahkikte Arif Hikmet Kütüphanesi'nde bulunan 1169, Daru'l-Kutub el-Misriye'deki 1027, Mektebet ez-Zahire'deki 1080, el-Hizânetu'l-Melekiyye'deki 1071

Seyyidi'n-Nas,

Kayıt no: 1137

Muhammed

Muhammed b.

el-

İşbili(705/1305)²⁶

İki cildi bir arada bulunmakta olan *Uyûnu'l-Eser*'in birinci cildi Zeyd b. Hârîse'nin seriyyesi ile bitmekte, ikinci cildi Uhud Savaşı ile başlamakta, Resulullah'ın vefatını müteakip Müslümanların içerisine düştükleri şaşkınlığı izah ile son bulmaktadır.

Eserin istinsah tarihi belli değildir. Ancak 1/a varakında 1018 tarihli istishab kaydı bulunmaktadır. Bu da eserin bu tarihten önce yazıldığını göstermektedir.

*Miklebli, şirazeli, zencirekli ortası ebrulu, miklebinin üzeri tırnaklı, koyu kahverengi bir cilt içerisinde 514 sarı varak, 29x19 (22x13) cm. ebadında olan her sayfada 17 satır bulunmaktadır. Muhafazalı olan eserin muhafazasının da miklebi bulunmaktadır. Muhafazanın miklebinin üzerinde kitabın adı mevcuttur. Metin, harekeli bir nesih ile yazılmış olup, metinde geçen **zekere**, **kâle** gibi ifadeler ile bab başlıkları kırmızıdır.*

Ünvan kaydı: Eserin unvan kaydı yoktur.

Baş. sat:

بسم الله الرحمن الرحيم رب يسر ولا تعسر يا كريم السرة
النبوية

Bitiş sat:

سبحان ربك رب العزة عما يصفون وسلام على المرسلين والحمد لله رب العالمين

11. Ahbâru'd-Düvel ve Âsâru'l-Üvel.

Ahmed Çelebî

b. Yusuf b.

Kayın no: 1221

Karamanî

Ahmed el-

tarihli mahtutalara dayanıldı. Görüldüğü gibi, Hasan Paşa Kütüphanesi'nde bulunan mahtuta ise bunlardan dana eski tarihlidir.

- 26 İbn Seyyidi'n-Nas, Muhammed b. Muhammed el-İşbili, aslen Endülüs'ün İşbiliye kentindendir. Memleketinin Hristiyanlar tarafından ele geçirilmesinden sonra, dedesi Muhammed, Tunus'a geçti. Babası ise, Tunus'u terkederek Mısır'a yerleşti. Müellifimiz Muhammed, 671/1273 yılında burada doğdu. Başta babası olmak üzere bir çok hocadan dersler aldı. Kahire'de Zahir Baybars Medresesi'nde hadis dersleri okuttu. Burada 734/1334 tarihinde vefat etti. Bkz. ŞEŞEN, 181-182

1019/1611,²⁷

Karamanî, *Ahbârü'd-Düvel* adındaki bu kitabını, Cenabî'nin, *el-Aylem ez-Zahir* adlı eserinin kimi yerlerini kısaltmak, kimi yerlerine ise ilaveler yapmak suretiyle oluşturmuştur.

Beydi şemseli, şirazeli, üzeri yeşil ipek ile kaplanmış meşin bir cilt içerisinde 310 varak, her sayfa 21.5x16 (16. x 9) ebadında, harekesiz nesih yazısı, metin kırmızı çift cetvelli bir çerçevenin içerisine alınmıştır. Bab başlıkları, kimi isimler ve vurgu yapılmak istenen ifadeler kırmızı olarak yazılmıştır. Eserin muhafazası bulunmaktadır. Miklebli olan muhafazanın üzerinde eserin unvanı mevcuttur. Varak 1/a da birkaç mutalaa kaydı vardır. Bu kayıtlar hicri 1114 tarihinde Mustafa b. pazarbaşı es-Sammân, hicri 1134 tarihinde Ömer b. Muhammed, hicri 1130'da Ali b. Nimet Efendi, hicri 1151 tarihinde Kasım b. Ali, ve hicri 1162 tarihinde Abdurrahman b. Muhammed tarafından düşünülmüşlerdir.

25 Cemadiye'l-Evvel 1113 tarihinde istinsah edilmiş olan bu nüshanın müstensihi Ahmed Türkmanî'dir. Kitabın ekinde ise İbn Nasıruddin'in eserinden alınmış bir bölüm bulunmaktadır ki bu bölüm Habeşistan'ın Yemen valisi Ebrehe'nin Mekke saldırısını yani fil hadisesini konu edinmektedir.

Başlama sat:

عند الحمد لله على تصارييف العبر
سماع التواريخ والسير

Bitiş. sat:

ونقل
كلام الناس من
غير.....

İstinsah kaydı:

وكان الفراغ من كتابة هذه النسخة في نهار الثلاثاء مضت منها خمسة وعشرين يوما من جمادى
الاولى سنة الف ومائة وثلاث عشر وذلك على يد افقر العباد واحوجهم الى ربه الكريم الجواد احمد
بن محمد مرزہ التركمانی غفر الله امين

12. Miftahu's-Saâde fi Tarihi'l-Medine,
Efendi,

Abdullah

Kayıt no: 1232

27 Tarihçi ve fakih olan Ahmed b. Yusuf el-Karamanî, Şam'da doğdu, memuriyet hayatına katiplik ile başladı. Daha sonra, iki kadın hastahanesine ait vakıfların mütevellî heyeti başkanlığına getirildi. Bu görevi esnasında, doğruluğu ve tarafsızlığı ile ün yaptı. Zengin ve itibarlı bir şahıs olarak 1019/1611 tarihinde burada vefat etti. Bkz. Bursalı MEHMET TAHİR, *Osmanlı Müellifleri*, I-III, yayına haz: A. Fikri YAVUZ-İsmail ÖZEN, (İstanbul 1972), III, 8; BABİNGER, 157-158, ŞEŞEN 346

Semhudî'nin *el-Vefau'l-Vefa bi Ahbari'd-Dari'l-Mustafa* adlı çalışmasının özet bir tercümesi olan bu kitap, Osmanlı Sultan'ı Mahmud için yazılmıştır.²⁸

İçi ve dışı ebrulu karton bir cilt içerisinde 129 varak, 20.5x11.5 (6x14) ebadında olan her sayfada 17 satır bulunmaktadır. Rik'a hattı ile yazılmış olan metin, çift cetvelli kırmızı çerçeve içerisine alınmıştır.

Eser Recep 1232 tarihinde istinsah edilmiştir.

Ünvan kaydı: *Miftâhu's-Saade fî Tarihi'l-Medine*

İstinsah Kaydı: *Harrerehu el-fakir Ahmed Nâzifzâde der evâil-i Recebi'l-Ferd sene isna ve selasîn ve mieteyn ve elf*

Baş. Sat: *Hamd-ı la yezâl ve şukr-ı bi-zevâl ol halik-i cihân ve râzık-ı insu cân olan zât-ı ..*

Bitiş Sat: *Sine-i nâsda hayır ile yâd olunmak için tahrir olundu*

13. Tarihu'l-Hamis fî Ahvâli Enfesi'n-Nefis, ed-Diyarbakrî, Hasan
Kayıt no:1236, 1237 b. Muhammed b. Hüseyin
(ö.990/1582)²⁹

Tarihu'l-Hamis, Hz. Peygamber'in hayatı ile ilgili yazılan en değerli çalışmalardan biridir.

İki cilt olan eserin her iki cildi de miklebli, şirazeli, ortaları beydi şemseli, zencirekli hafif yıpranmış kahve renkli meşin cilt içerisinde (birinci cilt: 345 varak) (ikinci cilt: 295 varak), 20x14 (15x9) cm. ebadında bej renkte bir kağıt, her sayfada gayet düzgün harekeli bir nesih ile yazılmış 23 satır, fasıla ve söz başlıkları kırmızı mürekkep ile kaydedilmiştir .Metnin metin tamamı kırmızı cetvellidir.

Her iki ciltte de İstinsah kaydı bulunmadığı gibi, hangi dönemde yazılmış olduğu ile ilgili ip ucu verecek olan temellük veya istishab kaydı da mevcut değildir. Muhtemelen istinsah kaydı son ciltte bulunmaktaydı. Ancak eserin yukarıda belirttiğimiz ilk iki cildi dışındaki kısmı, kütüphanede mevcut değildir.

28 Yazarın hayatı ile ilgili bilgi bulamadık.

29 Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. X/XVI yüzyıl başlarında Diyarbakır'da doğduğu tahmin edilmektedir. Daha sonra Mekke'ye göçmüş, burada kadılık yapmıştır. Cömertliği ile şöhret kazanan Diyarbakrî, 990/1582 tarihinde Mekke'de vefat etmiştir. Bkz. Abdülkerim ÖZAYDIN, "Diyarbakrî", *DİA*, (İstanbul 1994), IX, 472-473

Ünvan kaydı: 1/a

هذا الكتاب تاريخ الخميس تأليف الشيخ العلامة عمدة الغما حسن بن محمد بن حسين الدياربركي
رحمه الله تعالى

Birinci cilt baş. satırı: 1/b

بسم الله الرحمن الرحيم صلى الله على سيدنا محمد واله . الحمد لله الذي خلق نور نبيه قبل كل اوانل . ثم
خلق منه كل شيء من الاعالى والاسافل

Birinci cilt bitiş sat: 345/a

تم الجزء الاول من تاريخ الخميس ويتلو الجزء الثاني في حوادث سنة الخامس والعشرين الى سنة
الاربعة من مولد صلى الله عليه وسلم

İkinci cilt baş. sat: 1/b

الباب الثالث من الحوادث في السنة الخامسة والعشرين الى سنة الاربعين من مولده

İkinci cilt bitiş sat: 295/a

وفي هذه السنة حرمت الخمر على قول ابن اسحاق وسيأتي إن شاء الله تعالى في موطن
السادس تمامه

14.Kitâbu'l-A'lâm bi A'lâmi Beytillahi'l-Haram, Kutbuddin el-Mekkî

Kayıt no: 1216

(ö.990/1582)³⁰

Kutbuddin el-Mekkî'nin Çorum Hasan Paşa Kütüphanesi'nde bulunan *Kitâbu'l-A'lâm bi A'lâmi Beytillahi'l-Haram* adındaki bu eser, Ka'be tarihidir. Kitap cahiliyye döneminden Osmanlı hakanı III. Murat dönemine kadar yapılan tamirleri de konu edinmektedir.

Üstüne ebrulu kağıt yapııştırılmış bir muhafaza, muhafazanın içerisinde miklebli, şirazeli, ortası beydi şemseli, zencirekli, kahve renkli meşin bir cilt içerisinde 247 varak, 21.5x16 (16x10) cm. ebadında beyaz renkte bir kağıt, her sayfada düzgün harekeli bir nesih ile yazılmış 19 satır, fasıla ve söz başlıkları kırmızı mürekkep ile yazılmış, diğer kısımları siyah, ilk iki varaktaki metin kırmızı ve yeşil iki cetvelli iken, bu iki sayfanın dışındaki metinler tek kırmızı cetvellidir.

30 Asıl adı Muhammed b. Alaaddin Ali b. Muhammed b. Kadı Hân Mahmud olan Kutbeddin el-Mekkî, aslen Nahravala (Gücerât)'lı olup Mekke'ye göç eden bir ailenin çocuğu olarak burada 917/1511 yılında doğdu. Öğrenimi için iki kez Kahire ve İstanbul'a gitti, daha sonra Mekke'ye döndü ve burada Hanefî fıkı müderrisi olarak çalıştı, 990/1580 yılında Mekke'de müftü iken vefat etti. Yazarın, Sultan III. Murad'a ithaf ettiği *Kitabu'l-A'lâm*'ı dışında, Sadrazam Sinan Paşa'ya ithaf ettiği Yemen'in Osmanlılar tarafından fethini anlatan *el-Bark el-Yemanî fi Feth el-Osmanî* veya *el-Futûhatu'l-Osmaniyye li'l-Aktâri'l-Yemaniyye* adında bir eseri daha vardır. Bkz. NEV'İZÂDE ATÂÎ, *Hedâiku'l-Hakâik fi Tekmileti's-Sekâyik*, yayına hazırlayan Abdulkadir ÖZCAN, (İstanbul 1989), 268; BABİNGER, 99-100

Unvan kaydı:

كتاب الأعلام بأعلام بيت الله الحرام تأليف الشيخ الامام العلامة قطب الدين المكي الحنفي رحمه الله تعالى

Baş. sat:

الحمد لله الذي جعل المسجد الحرام أمنا ومثابنا للناس. وأمر بتطهير الكعبة البيت الحرام للطائفتين والعاكفين وأزال عنها الخوف والبأس

Bitiş sat:

والله أعلم بالصواب وإليه المرجع والمآب

İstinsah Kaydı:

الفراغ من تعليق هذه النسخة المباركة يوم السبت في تسع وعشرين خلت من شهر الشعبان سنة ألف ومائة وأربعة وعشرين على يد الفقير العباد المحتاج لعفو مولاه الجواد محمد بن معتوق بن محمد بن محمود

15. Muhâdaratu'l-Evâil ve Musâmiretu'l-Evâhir,

Türbe

Şeyhi, Ali

Kayıt no: 1241

Dede es-Sektuvârî

(ö.1007)³¹

es-Suyutî'nin *Mehâsinu'l-Evâil* adlı kitabı örnek olarak yazılmış olan bu eser, Osmanlı Hakanlarının da icraatlarına değindiği için adı geçen devletin tarihi açısından da önemli bir çalışmadır.

Miklebli, şirazeli, ortası beydi şemseli, zencirekli, siyâha yakın yıpranmış, daha sonraki dönemlerde tamir görmüş, yıpranan meşinin üzerine kahve rengi deri ile onarılmış meşin bir cilt içerisinde 153 varak, her varak 19.5x12 (14x6) cm. ebadındadır. Eserin ilk kısmında kullanılan kağıt sarı iken, diğer yarısındaki kağıt ise, beyazdır. Her sayfa düzgün harekesiz bir nesih ile yazılmış, fasıla ve bab başlıkları kırmızı, diğer kısımları siyahtır. Sayfa kenarlarına yazarı tarafından şerhler düşülmüştür. Muhafazalı, muhafazanın üzeri ise ebruludur.

İstinsah kaydı bulunmamaktadır.

Unvan kaydı:

كتاب الاوائل والاواخر للشيخ الفاضل على دده السكتوار على تربة السلطان سليمان عليه حرمه الباري

Baş. sat:

باسم الاول الاخر الباطن الظاهر محمده بلسان الحمد وكل حامد مما بدى في الوجود من غايب وشاهد

31 Halvetî alimlerinden bir zat olan Ali Dede Bosnalıdır. Türbe şeyhi olarak şöhret kazanmıştır. Bir çok eseri bulunmaktadır. Eserlerinin en ünlüleri şunlardır: Es'iletu'l-Hikem ve Havatimu'l-Hikem, Temkinu'l-Makam fi Mescidi'l-Haram, Mevakitu'l-Ahire ve'l-Letâifu'l-Fahire, Envaru'l-Meşarik, Risale-i İntirariyye, Tertibu'l-Meratib ve'l-Usul li Erbâbi'l-Mevsul, Muhâdiretu'l-Evâil ve'l-Evâhir. Ali Dede Zigetvar yakınındaki Solnak'ta 1007 tarihinde vefat etmiştir. Bkz. Bursalı MEHMET TAHİR EFENDİ, I, 479

Bitiş sat:

وبه تم الكتاب وفقنا الله طريق الرضاء والصواب منه المرجع واليه المآب الحمد لله اكمل الحمد اولاً
واخراً وافضل الصلوات على من لا نبي بعده.....وظاهر محمد سيد الاولين والاخرين وعلى اله
وصحبه اجمعين اللهم احشرنا معهم تحت لواء الحمد يوم الدين

16.Kitâbu'l-İnsânî'l-Uyûn fi Sireti'l-Emini'l-Me'mun, Nureddin Ali el-Halebî

Kayıt no: 1130-1131

(ö.1044/1635)³²

İki cilt olan bu eser Hz. Peygamber'in hayatını konu edinmektedir.

Miklebli, ortası beydi şemseli, şirazeli, zencirekli, açık kahve renkli meşin bir cilt içerisinde 287 varak, 29.5x20 (22x13) cm. ebadında bir kağıt üzerine düzgün nesih hattı ile yazılmış 31 satır bulunmaktadır. Bab başlıkları ve ilk bakışta görülmesi istenen kimi ifadeler kırmızı, metin, iki cetvellidir. Eserin muhafazası bulunmaktadır. Miklebi üzerinde unvanı bulunan muhafazanın her iki yüzü de ebru ile kaplanmıştır. Eserin unvanının bulunduğu 1/b varığında, Süleyman Fevzi Efendi tarafından kütüphaneye vakfedildiğine dair mühür bulunmaktadır.

Unvan kaydı:

كتاب الانسان العيون في سيرة الامين المأمون تأليف الشيخ الامام الحبر البحر الهمام شيخ مشايخ الاسلام
الفقيه المحدث الحجة العلامة الحبر الفهامة مفيد الطالبين وعمد المطالبين سيدي علي الحلبي الشافعي

Birinci cilt baş. sat:

والصلاة والسلام على من نزل عليه احسن الحديث وعلى اله. حمد المن نفر وجوه اهل الحديث
واصحابه اهل التقديم والحديث

Birinci cilt bitiş sat:

ثم كساه الخلفاء
من بعده والله اعلم

İkinci cilt baş. sat:

باب غزوة بدر الكبرى ويقال بدر

العظمى ويقال بدر القتال

Birinci cilt İstinsah Kaydı:

وكتبه بيده الفانية العبد العاجز الفقير الى عفو ربه القديم عبد الوهاب عبد الحليم الاشموني بلدا الشافعي
مذهبا غفر الله له ولوالديه ولميع المسلمين ولمن قرأ اسمه ودعا له بالمغفرة والحمد لله رب العالمين وذلك
التاريخ ثاني عشر في شهر ربيع الاول سنة

32 957'de Kahire'de doğdu. Burada tahsil gördü ve İmam Şafii'nin kabrinin hemen yanında bulunan Salihyye medresesinde dersler verdi. 1044/1635 tarihinde vefat etti. Çok yönlü bir ilim adamı olan Halebî'nin fıkıh, tefsir, hadis, Arap dili ve edebiyatı ile tarih sahasında bir çok eseri bulunmaktadır. Geniş bilgi için bkz. Cevat İZGİ, "Halebî, Nureddin", DİA, (İstanbul 1997), XV, 232-233

İkinci cilt bitiş sat:

ويجعل ذلك حجة لنا ولا يجعل حجة علينا انه جواد كريم رؤوف لطيف خبير وهو على كل شيء قدير
تم السيرة الحلبية بحول الله وقوته

İkinci ciltte istinsah kaydı bulunmamaktadır.

17.Takvimu't –Tevarih,

Katip Çelebi³³

Kayıt No: 1249

Katip Çelebi'ye Hacı Halife [Hacı Kalfa] unvanı kazandırmış olan *Takvimu't-Tevârih*, yazarı tarafından 1058/1648 yılında tamamlanmıştır. Yaratılıştan yaşadığı döneme kadar ki olayları ele almakta olan eser, Katip Çelebi'nin diğer eseri, *Fezleke'nin* kronoloji cetveli mahiyetindedir.³⁴

Miklebli, şirazeli, ortası beydi şemseli üzerine ince yeşil bir bez geçirilmiş meşin cilt içerisinde 102 varak, 19.5x14 (7x15) ebadında her sayfa, güzel bir nesih hattı ile yazılmıştır. Eserin ilk dört varak ile son iki varak dışında kalan kısmı cetvellerden oluşmaktadır. Başlıklar kırmızı kalem ile yazılmıştır. Diğer taraflarında ise siyah mürekkep kullanılmıştır. Metin yeşil çerçeve içerisine alınmıştır. Hicretten sonra her sayfa, ona bölünmüş, her bölüme bir yıl sığdırılmıştır. Bölümler arasındaki çizgiler yeşildir.

İstinsah kaydı bulunmamaktadır.

Unvan kaydı: Takvimu't-Tevârih

Başlangıç satırı: *Hamd-u sena ve şukr-u bi intiha ol mebde-i evvel ve ecel a'laya ki fihrist-i ğaraib-i kainat ve fezalike-i acâib vakûât olan.....*

Bitiş satırı:

33 Mustafa b. Abdullah, Hacı Kalfa (Halife) daha çok Katip Çelebi ismiyle tanınmaktadır. 1017'de İstanbul'da doğdu. 14 yaşından itibaren sefîyye ve kalemiyyenin içerisinde yer aldı. Bir çok askeri seferde bulundu. 1045/1635 tarihinden itibaren, kendisini tamamen ilmi araştırmalara verdi ve bir çok eser kaleme aldı. Eserlerinin en ünlüleri şunlardır. *Fezleket Akvâli'l-Ahyâr fi ilmi't-Tarih ve'l-Ahbâr*, *Takvimu't-Tevârih*, *Cihânummâ*, *Süllemu'l-Vusûl ila Tabakati'l-Fuhûl*, *Keşfu'z-Zunûn*, *Fezleke Tarihi*, *Mizân el-Hak fi İhtiyârî'l-Ahak*, *Tuhfetu'l-Kibâr fi Esfârî'l-Bihâr vd.* Bu velud yazarımız, 1067/1657 yılında henüz ellisine varmadan, bir kaza sonucu İstanbul'da vefat etti, Vefa'da kendi adını taşıyan bir mektebin yanına gömüldü. Katip Çelebi ve eserleri ile ilgili geniş bilgi için bkz. BABİNGER, 214-223; Gürbüz DENİZ, *Katip Çelebi'nin Eğitim ve Öğretim Anlayışı*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), (Ankara 1992); Houria YAHLAF, *Katip Çelebi ve Sullemu'l-Vusul'u*, (Basılmamış Doktora Tezi), (Ankara 1998)

34 Arapça,, Farsça, İtalyanca, Latince ve Fransızca'ya tercüme edilmiş olan bu eser, 1146 tarihinde İbrahim Müteferrika tarafından Matbaa-i Âmire'de basılmıştır. Kısmî baskıları vardır. Başta İbrahim Müteferrika ve Ali Suavi olmak üzere birkaç kişi tarafından Zeylleri de yazılmıştır. Bkz. ŞEŞEN, 309

18.Fezleke-i Tarih

Katip Çelebi

Kayın no: 1170

Bu eser, Katip Çelebi'nin *Fezleket Akvâli'l-Ahyâr fi İlmi't-Tarih ve'l-Ahbâr* adlı çalışmasına kendisinin ilave ettiği Türkçe bir ektir. Bu ek 1000/1657 yılından 1065/1654 yılına kadar olan Osmanlı Tarihini içine almakta olup, bu dönem için değerli bir kaynaktır. Klasik İslam tarihlerinde olduğu gibi hadiseleri yıllara göre tasnif etmekte olan Hacı Halife, İbnu'l-Cevzî'nin, *el-Muntazam* veya İbn Kesir'in *el-Bidâye*, adlarındaki çalışmalarına benzer bir şekilde her yılın sonunda o yıl vefat eden ünlü simaların biyografilerini de sunmaktadır.

Ortası beydi şemseli, miklebli, şirazeli, zencirekli olup, kitabın miklebi kopmak üzeredir. Sırtı yıpranmıştır. Ebrulu bir kapağın içerisinde 347 varak 26.5x15(17.5x9) ebadında her sayfada, rika' hattıyla yazılmış 31 satır bulunmaktadır. Bab başlıkları kırmızıdır. Dikkat çekmesi için bazı isimlerin altı, kırmızı kalem ile çizilmiştir. Bir dönem su alan kitabın bazı sahifelerindeki mürekkepler karışmış vaziyette olup, okunamaz durumdadır. Eserin kenarında, eseri okuyanlar tarafından mütalaa kayıtları düşülmüştür.

Esere ilave olarak, yedi varaklık bir içindekiler kısmı yapılmıştır. İçindekiler kısmı ile eserin kendisi, aynı döneme aittir. Üzerinde temellük kayıtları bulunmaktadır. Bu kayıtlardan biri 1117 tarihli olup Muhammed Muzaffer adlı bir şahsa aittir.

Kitap 1090 tarihinde istinsah edilmiştir.

Unvan kaydı: Katip Çelebi âsârından Fezleke Tarihidir. Varak 1/b

Baş. sat: sene-i elf: sene-i mezbure muharreminin ğurresi ki yevmu's-septtir ve hicret-i nebevinin üç yüz elli dört, bin dört yüz doksan dokuzuncu günü olup...

Bitiş sat: Mukaddema Hasan Ağa'ya hile eden Helvacı Muhammed Konya'da ahz ve Ilgın'da katl oldu.

İstinsah Kaydı: Temmeti'l-kitabu bi avnil ilahiyyi'l-Mâliki'l-Vahhâb fi [sene] seb' ve tis'in ve elf

19. Nuhbetu't-Tevârih,

Muhammed b. Muhammed
er-Rumî

Kayıt no: 1247

1050/1640,³⁵

35 Edirneli Muhammed b. Muhammed er-Rumî, divan katipliğinde bulunduktan sonra İstanbul'da Beylerbeyi Emiru'l-Ümera Medresesi'nde müderrislik yapmış, 1050/1640 tarihinde vefat etmiştir. Hayatı ile ilgili elimizde çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Bursalı

Nuhbetu't-Tevârih, Sultan II. Osman'a ithaf edilmiştir. (bkz. varak 2/b) Eser Hz. Peygamber ile başlamaktadır. Arkasından Hulefa-i Raşidîn, Emevîler, Abbasîler, Mısır Abbasîleri, Tahirîler, Büveyhîler, Gaznelîler, Büyük Selçuklular, Anadolu Selçukluları, Kirman Selçukluları, Karahitaylar, Atabekler, Eyyubîler, Ukeylîler, Danişmendîler ve Moğollar olmak üzere, İslam tarihinin konuları içerisinde yer alan seksenin üzerinde hanedan ile ilgili özet bilgiler sunmaktadır. Yazar, kalemde çalıştığı dönemde istinsah ettiği eserlerden yararlanarak böyle bir kitabı yazdığını söylemektedir. (bkz. varak 2/b)

Müellif nüshası olmasa bile, yazarının yaşadığı dönemde istinsah edilmiş olan bu eserin yazıldığı tarih net olarak belirtilmemiştir. Ancak eserin sondan ikinci varakında Mısır'ın fethi ile ilgili verilen aşağıdaki bilgiler, eserin 1039 tarihinde yazıldığını göstermektedir. “*Emiru'l-mü'minin Ömer b. Hattap zamanında tarih-i hicret-i Nebi-i Mükerrrem salatullahi aleyhi vesselam yirminci senede ashab-ı kirâmdan Amr b. el-As ve Zübeyr b. el-Avvâm ve Ubâde b. es-Sâmit hazeratı yedlerinde feth ve taşğir olunmuştu. Ol asırdan bu ana gelince ki bin on dokuz yıldır....*”

Ortası beydi şemseli, zencirekli, tamir görmüş koyu kahverengi bir cilt içerisinde, 20x14(15x8.5) ebadındaki sayfalarda 21 satır bulunmaktadır. Metnin kenarlarında yazarı tarafından yazıldığı anlaşılan metinde geçen ünlü simalar ile ilgili bilgiler verilmektedir.

Unvan Kaydı: *Nuhbetu't-Tevârih ve'-Ahbâr*

Başlangıç satırı: *Mahamid-i bi intiha ve şukr-ı cezil-iinkidâ mükevvir-i ezmân ve a'sâr ve mükevvir-i leyl ve'n-nahar olan melik-i perverdigar'ın....*

Bitiş satırı:

20.Haridetu'l-Acâib ve Feridetu'l-Ğarâib,³⁶ İbnu'l-Verdî, Ömer b. Muzaffer

Kayıt No: 1254 (ö.749/1349),³⁷

Mehmet Tahir Efendi, müderris olduğu ve *Tarih-i Osmanî* adında bir eseri bulunduğu söylemekte, bunun dışında kendisi ile ilgili hiçbir bilgi vermemektedir. Bkz. Bursalı MEHMET TAHİR, III, 99

36 Birkaç kez basılmış olan bu eserin tahkiki neşri 1991'de Beyrut'ta yapıldı. Mahmud b. Muhammed tarafından yapılan Osmanlıca tercümesi Süleymaniye Kütüphanesi'nde mahtuta olarak durmaktadır.

37 Şair, edip, filolog, tarihçi ve coğrafyacı olan İbnu'l-Verdî, 689/1290'da doğdu. Başta Halep, Hama ve Şam olmak üzere bir çok şehirde farklı hocalarda okudu. Ebû'l-Fida tarihine yazmış olduğu *Tetimetu'l-Muhtasar min Ahbârî'l-Beşer* adlı eseriyle meşhur oldu. 749/1349 tarihinde Halep'de vefat etti. Bkz. ŞEŞEN, 191.

Eser bir coğrafya kitabıdır.

Üzeri ebrulu, şirazeli karton cilt içinde 278 varak 19.5x12 (12x5.5) ebadındaki her sayfada, 15 satır bulunmaktadır. Yerleşim birimlerinin isimleri kırmızıdır.. Bazı haritalar da bulunmaktadır.

Eser 993 tarihinde istinsah edilmiştir.

Unvan Kaydı:

خریفة العجائب تألیف الامام العلامة ابي الوردی

Baş. sat:

قل لا یعلم من فی السماوات
والارض الغیب الا الله

Bitiş sat:

وهذه خاتمة الارجوزة وما حوت من حکم غریزة

İstinsah kaydı:

وكان الفراغ منها سادس جمادی الاخر من شهور سنة ثلاث وتسعين وتسعمائة